

ГЛАДЧЕНКО А.М.,

кандидат філологічних наук, доцент

ІВАСИШИНА Т.А.,

кандидат філологічних наук, доцент

КОМАРОВА О.С.,

кандидат філологічних наук, доцент,

Національна академія Служби безпеки
України, м. Київ, Україна

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

GLADCHENKO A.M., IVASYSHYNA T.A., KOMAROVA O.S.

Foreign experience of distance education. *The article is devoted to the problems related to new aspects of the modern educational process, namely distance learning, which arose in response to changing needs and requirements of society. With the growing opportunities for the use of information technology, distance education enters a completely new period of development. There is also a new form of education for Ukraine called e-learning. This imposes new requirements on all participants in the educational process, implemented in a new form. The aim of the article is not only to acquaint with the history and current state of distance education, but also to draw attention to the advantages and disadvantages of this form of education, taking into account the development of modern information and communication technologies. The article summarizes practical information about the forms of distance education, its history, opportunities and risks of application in the education system of the Slovak Republic, the Czech Republic and Ukraine.*

Keywords: distance education, history of distance education.

ГЛАДЧЕНКО А.М., ІВАСИШИНА Т.А., КОМАРОВА О.С.

Зарубіжний досвід дистанційної освіти. *Стаття присвячена проблемам, пов'язаним з новими аспектами сучасного навчального процесу, а саме з дистанційною формою навчання, яка виникла як відповідь на зміни потреб і вимог суспільства. Зі зростанням можливостей використання інформаційних технологій дистанційна освіта вступає в абсолютно новий період розвитку. З'являється також нова для України форма навчання під назвою e-learning. Це висуває нові вимоги до всіх*

учасників навчального процесу, реалізованого в новій формі. Метою статті є не лише ознайомити з історією та сучасним станом дистанційної освіти, а й звернути увагу на переваги та недоліки цієї форми навчання з урахуванням розвитку сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. У статті узагальнено практичні відомості про форми дистанційної освіти, її історію, можливості та ризики застосування в системі освіти Словаччини, Чехії та України.

Ключові слова: дистанційна освіта, історія дистанційної освіти.

ГЛАДЧЕНКО А.М., ИВАСИШИНА Т.А., КОМАРОВА А.С.
Зарубежный опыт дистанционного образования. Стаття присвячена проблемам, пов'язаним з новими аспектами сучасного навчального процесу, а саме з дистанційною формою навчання, виниклою як відповідь на зміни потребностей і вимог суспільства. З ростом можливостей використання інформаційних технологій дистанційне навчання вступає в повністю новий період розвитку. З'являється також нова для України форма навчання під назвою e-learning. Це висуває нові вимоги до всіх учасників навчального процесу, реалізованого в новій формі. Метою статті є ознайомити не тільки з історією і сучасним станом дистанційного навчання, але й звернути увагу на переваги та недоліки цієї форми навчання з урахуванням розвитку сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. В статті обобщені практичні дані про форми дистанційного навчання, його історію, можливості та ризики застосування в системі навчання Словаччини, Чехії та України.

Ключевые слова: дистанционное образование, история дистанционного образования.

Дистанційні засоби навчання, про які ще донедавна говорилося як про щось унікальне та недосяжне, що варто опановувати, але ще не зрозуміло чи усім, неочікувано стали повсякденними реаліями усіх учасників освітнього процесу по всьому світу. Складна епідемічна ситуація пов'язана з коронавірусною інфекцією внесла свої корективи в освіту на всіх рівнях – від дошкільної до постградуальної. За два роки освітяни в тій чи іншій мірі опанували онлайн платформи, проведено різні анкетування щодо з'ясування рівня задоволено-

сті здобувачів освіти, розроблено методичні рекомендації організації освітнього процесу [4], але і надалі відкритим залишається питання до якої міри дистанційне навчання [1, с.191-193] є позитивним і чи варто в майбутньому віддавати перевагу саме такій формі здобуття освіти. Питанням дистанційного навчання присвячені доробки українських (В. Биков, Л. Карташова, В. Кухаренко, Н. Євтушенко та ін.), словацьких і чеських (Міклош Л., Галайова С., Гутманова Е., Адамішин П., Газдікова В. та ін.) науковців та освітян.

Застосування дистанційних форм та різних інтернет-платформ вже стало повсякденною і невід'ємною складовою для педагогічних працівників усіх рівнів, але питання для яких саме здобувачів та в якій мірі доцільно застосовувати дистанційні форми навчання залишається відкритим і актуальним.

Метою нашого доробку є висвітлити історію виникнення дистанційного навчання, виокремити його форми, проаналізувати переваги та недоліки такого виду навчання, спираючись на досвід словацьких, чеських та українських експертів та учасників освітнього процесу.

Звичайно, відповідь на питання бути чи ні дистанційній освіті сьогодні вже є очевидною. Повну підтримку дистанційних форм навчання знаходимо в альтернативних або приватних навчальних закладах: «традиційна школа досить «традиційна», багато нововведень сприймаються негативно з боку адміністрації та перевіряючих органів. Разом з тим, сучасна шкільна програма піддається серйозній критиці, як застаріла та недостатня навіть для вступу до вітчизняного ВНЗ», в той же час «дистанційна освіта від самого початку передбачає більш гнучкий підхід, може включати в себе значно більший обсяг матеріалу. Значення «робочого часу» та «навчальних годин», на основі яких нараховується заробітна плата вчителям в традиційній школі, тут значно переглянуто. Все це допомагає дати учневі на дистанційній формі більше, допомогти краще зрозуміти всю програму, продемонструвати найкращі результати на будь-якому рівні» [6]. Хоча ця цитата стосується середньої освіти, але подібними заявами майорить Інтернет стосовно підготовки у ЗВО. Таку саму думку чути і від приватних навчальних закладів: «Залиш учорашній день! Дистанційна форма та новітні технології навчання є самостійнішою і індивідуалізованішою формою навчання. Так, це важче ніж «пасивні» форми навчання у студентській аудиторії, проте, це значно ефективніше та комфортніше з огляду на витрати часу, коштів і зручностей, ніж інші форми та технології навчання. Дистанційне навчання можливе будь-де, будь-коли та доступне будь-кому і вже сьогодні стало важливою складовою віртуальної соціалізації особистості.» (Вищий навчальний заклад УКООПСІПКИ «Полтавський університет економіки і торгівлі»), – це і зрозуміло, бо значно здешевлює утримання матеріально-технічної бази для повноцінного освітнього процесу. У багатьох закладах вищої освіти відкрито центри або відділи дистанційного

навчання, в яких пропонується «отримати якісні та сучасні знання», в деяких ЗВО пропонується отримання заочної (дистанційної) освіти, ототожнюючи ці дві форми.

В той же час В. Мержиєвська, співзасновниця і викладач альтернативної школи наголошує на відмінностях онлайн та дистанційного навчання: «Онлайн-навчання – це часто вимушена форма, яка значною мірою наслідуює прийоми очного навчання. Вона має свої переваги – легкість демонстрації презентацій та відео, проведення онлайн-тестування тощо. Дистанційне навчання має широкий спектр технічних можливостей – аудіопідказки, відеоролики, різноманітні тренажери і онлайн-тести. Але головною особливістю є ретельне відстеження успішності учня, вибудовування його індивідуальної траєкторії» [5].

Тож варто зробити певний екскурс, що ж таке дистанційна освіта, коли вона з'явилася і чи дійсно це ноу-хау XXI століття.

1. З історії дистанційної освіти.

Згадуючи про розвиток дистанційної освіти, зазначимо, що організоване дистанційне навчання в заочній формі датується 18-19 століттям, а от написання листів з навчальною метою, мабуть, таке ж давнє, як і саме мистецтво письма [10, с.13].

Якщо розуміти дистанційну освіту як передачу інформації крізь час і простір, можна стверджувати, що ще стародавні цивілізації активно використовували цей метод. Шумери, наприклад, використовували систему символів, щоб записувати природні явища, знання та навички, які потім передавали майбутнім поколінням, а також іншим цивілізаціям. Те ж саме можна сказати про Єгипет, Грецію та Рим. Це ускладнює визначення точної дати виникнення та, власне, походження дистанційної освіти.

Перша «офіційна» згадка про дистанційну освіту датується 1728 р. Йдеться, зокрема, про оголошення від викладача Ч. Філіпса, опубліковане в «Boston Gazette» (Бостон, штат Массачусетс), в якому пропонувалися уроки стенографії. Зацікавленим особам навчальні матеріали розсилалися поштою раз на тиждень [10, с.132].

Велике значення відіграв розвиток в XIX столітті сучасної поштової мережі, внаслідок чого комерційні заочні курси набули популярності. Одними з перших були курси викладання стенографії в Сполучених Штатах, засновані Ісаком Пітманом у 1852 році. Тут вперше в історії студенти (переважно секретарі) могли надсилати виконані роботи та, за умови успішно складеного іспиту, отримати сертифікат. Дистанційне навчання на початках було орієнтовано, власне, на підготовку працівників, і лише згодом отримало визнання академічної сфери. Як результат - в 1892 році Чиказький університет заснував першу університетську освітню програму дистанційного навчання.

Епоха заочного навчання тривала недовго, вже у двадцятих роках ХХ століття з'явилася нова технологія – радіохвилі. Відтепер студентам не доводилося довго чекати надісланий поштою навчальний матеріал [14]. Освітні радіопередачі в прямому етері стали революцією в дистанційній освіті завдяки прискоренню передачі інформації та можливості, вперше, чути голос викладача. У 1923 році понад 10 % усіх передавальних станцій належали установам, які транслювали своїм слухачам освітні передачі [17].

Від середини тридцятих років ХХ століття радіо повільно витіснялося телебаченням – засобом масової інформації з ще більшим освітнім потенціалом. Адже ця платформа дозволяла студентам не тільки чути, а й бачити свого викладача.

Розвиток технологій супутникового зв'язку на початку вісімдесятих років ХХ століття продовжував удосконалювати телевізійне мовлення як освітню платформу. У 1985 році Національний технологічний університет (Сполучені Штати Америки) створив можливість передачі комбінації мовлення та відео в режимі реального часу. Це був курс, який дозволив студентам вперше вести дистанційний діалог не виходячи з дому за допомогою телефону. У студентів з'явилася можливість ставити запитання, на які викладач міг їм відповісти в режимі реального часу [17].

Дев'яності роки ХХ століття – час виникнення всесвітньої мережі (world wide web), яка виявила майже необмежений потенціал щодо швидкості обміну інформацією та можливостей персонального комп'ютера.

З цього часу дистанційна форма навчання почала запроваджуватися і в деяких чеських та словацьких університетах, в тому числі в межах міжнародних програм. Пізніше в чеському академічному середовищі зустрічаємось з дистанційним онлайн навчанням, як наприклад, проєкт «віртуального університету» трьох чеських факультетів університетів Моравсько-Силезького регіону (2002 рік). Цей проєкт спонукав до переходу в онлайн-середовище навчальні заклади на основі співпраці з метою підтримки дистанційної освіти [13].

Як бачимо, дистанційна освіта в Словаччині та Чехії не має давніх традицій, тому її впровадження в сучасну структуру освіти було відносно важким і повільним.

У 2019 році відбулося найбільше розширення дистанційної онлайн-освіти в історії словацької та чеської системи освіти, спричинене поширенням глобальної пандемії коронавірусу. Навчальний процес у навчальних закладах довелося перевести на дистанційну форму, щоб запобігти поширенню вірусу в умовах очного навчання [7].

2. **Форми та методи дистанційної освіти в Словаччині та Чехії.**

На сьогодні у Словаччині та Чехії існує декілька форм альтернативних денній (очній) формі навчання. Насамперед це дистанційна (віддалена)

форма навчання, коли студенти відвідують навчальний заклад, наприклад, один раз на тиждень для навчання або консультацій (зазвичай у другій половині дня). У цьому випадку вони не повинні щодня відвідувати лекції та практичні заняття, на відміну від студентів денної форми. Проте здебільшого застосовується так звана комбінована форма навчання, яка передбачає відвідування навчального закладу, але не так часто, як при денній формі (так зване «контактне навчання», коли студент відвідує навчальні заняття та консультації з викладачами, у заздалегідь сплановані часові проміжки різної тривалості або шляхом так званого «навчання вихідного дня», яке планується раз на 14 днів: щоп'ятниці після обіду і щосуботи приблизно з 8:30 до 18:00, або протягом чотирьох днів один раз на місяць); часто відбувається у формі блокового навчання. Студенти комбінованої форми навчання мають переважно більшість прав і обов'язків, як і решта студентів.

Під час дистанційного навчання головним завданням викладача, або ж тьютора (англ. tutor – репетитор), є контролювати виконання здобувачами освіти завдань, оцінювати їхні самостійні роботи, повідомляти їм результати, відповідати на запитання, надавати консультації тощо. Роль тьютора у дистанційному навчанні є домінантною, від якості його роботи значною мірою залежать і успіхи здобувача освіти [9].

Під час дистанційного навчання не проводяться лекції в класичному розумінні, ядром навчання є використання навчальних матеріалів. Під навчальними матеріалами маються на увазі навчальні тексти, презентації та інші допоміжні матеріали, які дидактично підібрані так, щоб максимально спростити самостійне навчання. Навчальний матеріал має бути дозованим, надаватися невеликими частинами.

На сьогодні найперспективнішою формою реалізації дистанційного навчання у Словаччині та Чехії є e-learning (електронне навчання) зі своїми специфічними методами. E-learning дозволяє використання більшості доступних інформаційних та комунікативних засобів, за допомогою яких навчальний матеріал можна не лише презентувати, але й перевіряти та тестувати перебіг навчального процесу. Велике значення надається використанню елементів зворотного зв'язку у формі різноманітних анкет, голосувань, тестів та опитувань, які перевіряють розуміння та опанування навчального матеріалу. Навчальний текст в цьому випадку може бути представлений графічно, містити мультимедійні, тобто звукові та образні файли, завдання та приклади з вирішення проблемних питань, тести для самоконтролю тощо. Варто зазначити, що в процесі дистанційного навчання в Україні, Словаччині та Чехії використовуються подібні форми та методи.

Для дистанційної перевірки знань в Карловому університеті (Прага, Чеська Республіка) рекомендовано такі інструменти (платформи) як Moodle,

Turnitin, MS Teams та Adobe Connect. При цьому кожна з них має свою, так би мовити, спеціалізацію. Так, для дистанційної перевірки знань за допомогою тестів використовують Moodle (не підходить для тестування великих груп – 50 осіб і більше). Для перевірки та оцінки письмових робіт – Turnitin. Особливо зручним є її використання у випадку, якщо вона інтегрована до внутрішньо-університетської платформи Moodle. Для дистанційного проведення екзаменів та заліків пропонуються Microsoft Teams та Adobe Connect. Варто зазначити, що використання кожного з цих інструментів має свої переваги та недоліки. Під час дистанційного навчання можна користуватись також і іншими платформами, як, наприклад, Zoom, Skype, GoogleMeet, Proctorexam, Safe Exam Browser, TopHat a інші, при цьому керівництво Карлового університету наголошує, що вибір того чи іншого інструменту має здійснюватись виключно викладачем [11].

В Університеті Коменського (Братислава, Словачька Республіка) було проведено дослідження, яке показало, що найчастіше викладачі цього навчального закладу використовують емейл (19%), платформи MS Teams (17%), Powerpoint (14%), Moodle (12%), відеозаписи (12%) та інші способи (11%), серед яких Blackboard, Canvas, Discord, Edmodo, Google Meet, Zoom. З поміж методів дистанційного навчання популярними є надсилання текстових навчальних матеріалів, надсилання текстових практичних завдань, вправ, надсилання відеоматеріалів з зовнішніх джерел, надсилання відеоматеріалів, онлайн лекції, онлайн семінари, індивідуальні консультації за допомогою емейл, чатів, соціальних мереж, синхронні індивідуальні консультації у формі відеоконференцій, онлайн тестування. При цьому студенти найчастіше готують та надсилають текстові письмові роботи (есе, презентації, семінарські роботи, виконані вправи), здійснюють аналіз певних матеріалів, беруть участь у дискусіях (за допомогою відео та/чи аудіорозмов) синхронно чи індивідуально, виконують тести онлайн, беруть участь в індивідуальних усних опитуваннях.

Багато респондентів звертало увагу на те, що завдяки переходу на дистанційне / онлайн навчання підвищили свою кваліфікацію та багато чому навчилися. При цьому до поширення пандемії e-learning не пропагувався і про нього знали мало. Частина викладачів задоволена онлайн освітою і її якістю і вважає, що в подальшому варто продовжити цю практику. Іншими зазначалося, що якісне дистанційне навчання вимагає від викладачів більше зусиль і часу на підготовку, а також, що e-learning ніколи не зможе досягти якості, яку дає традиційна освіта [15]. Подібну думку поділяють також чеські та українські освітяни.

3. Переваги дистанційного навчання.

Як зазначає більшість вітчизняних, словацьких та чеських педагогічних працівників та експертів в галузі освіти, інструменти дистанційного навчання

є безумовною складовою сучасного навчання. На підтвердження цього наведемо думку державного експерта директорату шкільної освіти Міністерства освіти та науки Лінник О. про те, що дистанційне навчання «урізноманітнить процес навчання, зробить його інтерактивним, дозволить оптимізувати час, якого завжди бракує на якісне освоєння програми» [3]. Крім того є можливість переглянути повторно лекцію або інше заняття, за умови його запису, отримати додаткову інформацію у зручний для здобувача освіти час. Сучасна молодь, як студенти, так і педагоги, достатньо обізнані у цифрових технологіях, тому використання тієї чи іншої платформи не викликає у них проблем. Про переваги дистанційного навчання підготовлено велику кількість статей та досліджень. З огляду на обставини особливо протягом останніх двох років, менше говориться про недоліки, хоча вони теж є і, на нашу думку, досить суттєві.

4. Недоліки дистанційного навчання.

Дистанційна форма навчання, як і будь-яка інша, має також і недоліки. Не будемо зупинятись на матеріально-технічній складовій і швидкісному Інтернеті, наявність яких є необхідною умовою дистанційного освітнього процесу, але, на жаль, не завжди є доступними. Згадаймо про можливий ризик неефективності такої форми навчання. Коли йдеться про можливість під час дистанційного навчання працювати самостійно у зручний для здобувача вищої освіти час, маємо пам'ятати, що без високої самоорганізації, яка не завжди притаманна студентам, існує великий ризик несистематичного підходу до підготовки з певної дисципліни, що призводить до неякісного або ж негативного результату. Або якщо, скажімо, здобувач освіти є аудіалом або кінестетиком і потребує насамперед широкого огляду проблематики з теми, він матиме труднощі із засвоєнням великої кількості деталізованої інформації [12, с.27]. Досить важливою складовою навчання у закладі вищої освіти є також комунікація з однокурсниками [16]. Людина є соціальною істотою і хоча для інтровертів дистанційне навчання може бути комфортнішим, але водночас воно може поглиблювати небажання і невміння спілкуватися з іншими людьми, адже, соціалізація людини у повному обсязі не можлива без особистісного спілкування.

Також варто зазначити, що надмірна кількість годин навчання онлайн є складним і фізично, і психологічно для всіх вікових категорій. Простір для онлайн навчання має бути спеціально обладнаним і максимально комфортним. Рекомендації щодо обладнання і організації дистанційного навчання вже розроблені вітчизняними [2], словацькими і чеськими освітянами.

Отже, опрацювавши сайти різних навчальних закладів вищої освіти та форуми освітянського спрямування, ми дійшли висновків, що дистанційна освіта як форма здобуття знань (освіти) цікавить переважно людей, які вже

мають вищу освіту бакалаврського або магістерського рівня, але бажають або підвищити свою кваліфікацію, або отримати диплом суміжної професії. До цієї категорії належать і ті, хто не має освіти і здобуває її не припиняючи виконувати свої основні трудові обов'язки. Це переважно люди мотивовані, самоорганізовані, які є водночас і зовнішніми, і внутрішніми стейкхолдерами.

Сучасний підхід до надання освітніх послуг чи то в Україні, Словаччині, Чехії, чи в іншій країні світу вже неможливий без застосування інструментів дистанційного навчання, тож всі без винятку освітяни мають постійно підвищувати свою цифрову грамотність, щоб відповідати вимогам сьогодення і майбутнього. Хоча, як на нашу думку, не варто забувати про роль і майстерність викладача в очному навчанні та применшувати роль навчальних закладів у соціалізації та формуванні особистості.

Список використаних джерел:

1. Биков В.Ю. Дистанційне навчання // Енциклопедія освіти України / Акад. пед. наук України; Головний ред. В.Г. Кремінь. К. : Юрінком Інтер, 2008.
2. Данилович К. Ефективність дистанційного навчання: рекомендації та практичні поради. Режим доступу: <http://blog.ed-era.com>
3. Лінник О. Дистанційне навчання: сучасний формат освіти, який має лишитися. Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/society/>
4. Лотоцька А., Пасічник О. Організація дистанційного навчання в школі / методичні рекомендації. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media>
5. Мержиєвська В., Майбутнє школи. Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/projects/majbutnje-shkoly>
6. Що краще: дистанційне навчання або традиційна школа. Режим доступу: <https://optima.school/blog/sho-krashe-distancijne-navchannya-abo-tradicijna-shkola>
7. Distanční vzdělávání. Режим доступу: https://cs.wikipedia.org/wiki/Distan%C4%8Dn%C3%AD_vzd%C4%9B%C3%A1v%C3%A1n%C3%AD#cite_note-pal%C3%A1n-1
8. Duníková A. Distanční vzdělávání na středních školách z pohledu jeho aktérů (za pandemie COVID-19) // Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Katedra pedagogiky. Vedoucí práce Kořa J. Praha, 2021.
9. Hennyeyová K. Dištančné štúdium – perspektívna forma vzdelávania. Режим доступу: http://slpk.sk/dizertacie/agrarni_perspektivy/henyeova.pdf
10. Holmberg B. The evolution, principles and practices of distance education. In: Studien und Berichte der Arbeitsstelle Fernstudienforschung der Carl von Ossietzky Universität Oldenburg, 1993. s.13
11. Informace k organizaci studia. Режим доступу: <https://uves.ff.cuni.cz/cs>

12. Lešková A., Švač V. Nové formy vzdelávania založené na moderných informačných technológiách. Transfer inovácií 3/2001. S.26–28
13. Palán Z. Lidské zdroje – výkladový slovník. Praha: Academia, 2002. 280 s.
14. Potter C., Naidoo G. Enhancing classroom teaching through Interactive Radio in South African primary schools: An evaluation of the OLSET programme. Africa Education Review 9:3, 2012. p. 518-547.
15. Prieskum názorov na online vzdelávanie na UK. Режим доступу: <https://uniba.sk/fileadmin/ruk/cit/e-learning.pdf>
16. Semerád P. Jak probíhá dálkové studium na vysoké škole? Режим доступу: <https://tatulda.cz>
17. Sleator R. The evolution of eLearning Background, blends and blackboard... Science Progress, 93(3), 2010. p. 319-334. Режим доступу: <http://jstor.org/stable/43424249>

Transliteration of References:

1. Bykov V.Iu. Dystantsiine navchannia // Entsyklopediia osvity Ukrainy / Akad. ped. nauk Ukrainy; Holovnyi red. V.H. Kremin. K. : Yurinkom Inter, 2008.
2. Danylovych K. Efektyvnist dystantsiinoho navchannia: rekomendatsii ta praktychni porady. Rezhym dostupu: <http://blog.ed-era.com>
3. Linnyk O. Dystantsiine navchannia: suchasnyi format osvity, yakyi maie lyshytsia. Rezhym dostupu: <https://life.pravda.com.ua/society/>
4. Lototska A., Pasichnyk O. Orhanizatsiia dystantsiinoho navchannia v shkoli / metodychni rekomendatsii. Rezhym dostupu: <https://mon.gov.ua/storage/app/media>
5. Merzhyievska V., Maibutnie shkoly. Rezhym dostupu: <https://life.pravda.com.ua/projects/majbutnje-shkoly>
6. Shcho krashche: dystantsiine navchannia abo tradytsiina shkola. Rezhym dostupu: <https://optima.school/blog/sho-krashe-distancijne-navchannya-abo-tradicijna-shkola>
7. Distanční vzdělávání. Rezhym dostupu: https://cs.wikipedia.org/wiki/Distan%C4%8Dn%C3%AD_vzd%C4%9B%C3%A1v%C3%A1n%C3%AD#cite_note-pal%C3%A1n-1
8. Duníková A. Distanční vzdělávání na středních školách z pohledu jeho aktérů (za pandemie COVID-19) // Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Katedra pedagogiky. Vedoucí práce Kořan J. Praha, 2021.
9. Hennyeyová K. Dištančné štúdium – perspektívna forma vzdelávania. Rezhym dostupu: http://slpk.sk/dizertacie/agrarni_perspektivy/henyeova.pdf
10. Holmberg B. The evolution, principles and practices of distance education. In: Studien und Berichte der Arbeitsstelle Fernstudienforschung der Carl von Ossietzky Universität Oldenburg, 1993. s.13
11. Informace k organizaci studia. Rezhym dostupu: <https://uves.ff.cuni.cz/cs>

12. Lešková A., Švač V. Nové formy vzdelávania založené na moderných informačných technológiách. Transfer inovácií 3/2001. S.26–28
13. Palán Z. Lidské zdroje – výkladový slovník. Praha: Academia, 2002. 280 s.
14. Potter C., Naidoo G. Enhancing classroom teaching through Interactive Radio in South African primary schools: An evaluation of the OLSET programme. Africa Education Review 9:3, 2012. p. 518-547.
15. Prieskum názorov na online vzdelávanie na UK. Rezhym dostupu: <https://uniba.sk/fileadmin/ruk/cit/e-learning.pdf>
16. Semerád P. Jak probíhá dálkové studium na vysoké škole? Rezhym dostupu: <https://tatulda.cz>
17. Sleator R. The evolution of eLearning Background, blends and blackboard... Science Progress, 93(3), 2010. p. 319-334. Rezhym dostupu: <http://jstor.org/stable/43424249>

GLADCHENKO Alla Mykolayivna

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of the National Academy of Security Service of Ukraine, Kyiv, Ukraine

E-mail: komarowska@ukr.net

IVASYSHYNA Tetyana Anatoliivna

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Head of the Department of the National Academy of Security Service of Ukraine, Kyiv, Ukraine

E-mail: komarowska@ukr.net

KOMAROVA Olga Serhiivna

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of the National Academy of Security Service of Ukraine, Kyiv, Ukraine

E-mail: komarowska@ukr.net

FOREIGN EXPERIENCE OF DISTANCE EDUCATION

<https://doi.org/10.38014/osvita.2022.89.03>